

ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДІВ ТА МОДЕЛЕЙ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ

DESCRIPTION METHODS AND MODELS OF FORMATION OF EFFECTIVE REGIONAL INDUSTRIAL POLICY

У статті розглянуто теоретичні та практичні аспекти методів формування та моделей ефективної регіональної промислової політики. Застосовано класифікацію методів формування ефективної регіональної промислової політики за об'єктом впливу, за змістом та характером впливу, за механізмом дії. Запропонована авторська концепція щодо комплексного оцінювання ефективності регіональної промислової політики.

Ключові слова: промислова політика, регіональна промислова політика, ефективна регіональна промислова політика, модель регіональної промислової політики

В статье рассмотрены теоретические и практические аспекты методов формирования и моделей эффективной региональной промышленной политики. Применен классификацию методов формирования эффективной региональной промышленной политики с объектом воздействия,

по содержанию и характеру воздействия, по механизму действия. Предложена авторская концепция по комплексной оценке эффективности региональной промышленной политики.

Ключевые слова: промышленная политика, региональная промышленная политика, эффективная региональная промышленная политика, модель региональной промышленной политики

The article examines the theoretical and practical aspects of forming methods and models of effective regional industrial policy. Applied classification methods for forming effective regional industrial policy the object of influence on the content and nature of the impact, the mechanism of action. The author Concept for a comprehensive evaluation of the effectiveness of regional industrial policy.

Key words: industrial policy, regional industrial policy, effective regional industrial policy, the model of regional industrial policy

УДК 338.45.01.332.1

Ліба Н.С.

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування та маркетингу Мукачівський державний університет

Постановка проблеми. У суспільному і економічному житті країн світу регіональна політика перетворилася на один із найважливіших чинників економічного і соціального розвитку. Практично у всіх розвинених країнах спостерігається чітко окреслене прагнення створити умови, які дозволили б регіонам повністю реалізувати наявний потенціал, максимально збільшити їх вклад у національну економіку, здобути конкурентних переваг на світовому ринку. Одним з важливих елементів є чітко аргументована промислова політика. Головною метою ефективної промислової політики – створення сучасного промислового комплексу регіону, інтегрованого у світове господарство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Окремі проблеми якісної та ефективної регіональної промислової політики є предметом дослідження таких відомих вітчизняних науковців та практиків, як О.В. Берданова, В.Г. Бодров, В.М. Вакуленко, З.С. Варналій, Т.В. Голюкова, О.В. Головач, І.А. Грицяк, М.І. Долішній, Л.М. Зайцева, І.В. Козюра, Н.Й. Коніщева, М.В. Кравченко, В.С. Куйбіда, О.Ю. Лебединська, В.Ф. Мартиненко, С.А. Мельник, М.К. Орлатий, Л.В. Пельтек [6], О.М. Петрос, М.О. Пухтинський, І.В. Розпутенко, С.М. Сergyгін, П.К. Ситник, Д.М. Стеченко, А.Ф. Ткачук, О.Г. Топчєв, В.П. Удовиченко, Л.В. Хоміч, Ю.П. Шаров та ін.

У той же час спостерігається недостатня опрацьованість механізму оцінювання ефективності регіональної промислової політики.

Постановка завдання. Дослідження спрямовано на узагальнення моделей та методів форму-

вання ефективної регіональної промислової політики в умовах забезпечення сталого регіонального розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Ефективна регіональна промислова політика – це політика, яка відповідає цілям та напрямам оптимізації ринкових відносин в промисловому комплексі регіону, враховує специфіку стратегії та тактики його розвитку і є найменш затратною.

Теоретично та практично доведено що ефективна регіональна промислова політика, повинна:

- базуватися на глибокому реформуванні системи управління промислового сектору регіону;
- забезпечити формування ефективної та оптимальної структури промисловості регіону, яка повинна ґрунтуватися на наявних і враховувати потенціал економічних ресурсів;
- оптимізувати обсяги та структуру промислового виробництва;
- сприяти створенню відповідних умов для розвитку суб'єктів господарської діяльності різних форм власності;
- стимулювати інвестиційну та інноваційну діяльність суб'єктів підприємницької діяльності в промисловому секторі регіону.

Основними типами регіональної промислової політики є секторальний та горизонтальний. Визначено, що в умовах глибоких інтеграційних процесів обмеження, визначені секторальним типом політики (який передбачає вплив на чітко визначені групи суб'єктів промислового комплексу: підприємства, окремі види виробництва, цілі галузі тощо) та застосування регуляторних

заходів по вертикалі, починаючи з центру і закінчуючи підприємством не дозволяють сформувати відповідне економічне, інституційне, організаційне і правове середовище розвитку промислового комплексу регіону.

Горизонтальний (загальносистемний) тип регіональної промислової політики передбачає комплексний та системний підхід до розвитку не тільки промислового сектору, а й зазначає на необхідності розвитку супутніх та забезпечуючих галузей. Регуляторні заходи не мають чіткої спрямованості, а впливають на всіх суб'єктів ринкового середовища регіону, забезпечують формування оптимального інституційного, організаційного і правового середовища їх функціонування.

На початковому етапі або в умовах економічної кризи регіональна промислова політика горизонтального типу носить директивний характер та ґрунтується на адміністративних методах управління. Заходи політики спрямовані на створення на рівні регіону відповідного господарського порядку, впровадження змін в інституційному середовищі та господарсько-економічних відно-

синах. З позицій зв'язку промислового комплексу регіону з зовнішнім середовищем на даному етапі формується так звана протекціоністська модель розвитку, яка пов'язана з обмеженим застосуванням ринкових механізмів саморегуляції та ґрунтується на прямому державному регулюванні промислового виробництва.

На етапі посткризового розвитку та покращення соціально-економічної ситуації в регіоні, заходи промислової політики трансформуються в заходи індикативного характеру та переорієнтовуються на застосування методів економічного характеру. Функції держави на даному етапі трансформуються з регуляторної на контрольну, а заходи управління орієнтуються на забезпечення функціонування вільного ринку та контролю за соціальними наслідками розвитку промислового комплексу регіону.

Абсолютна лібералізація розвитку промислового комплексу регіону та національної економіки загалом є неможливою, оскільки промислове виробництво є вагомим елементом соціально-економічного розвитку регіону. Саме тому кожна

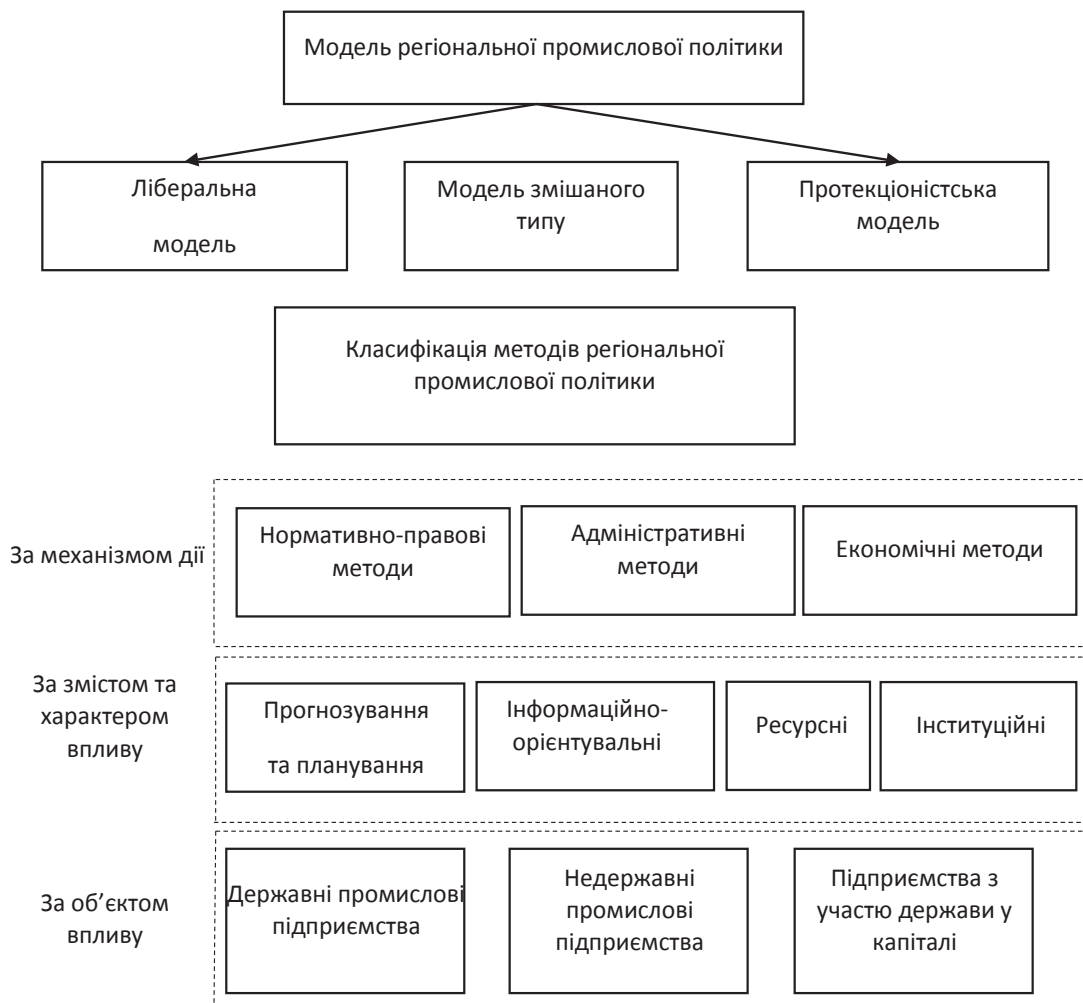

Рис. 1. Моделі та методи ефективної регіональної промислової політики

Джерело: розробка автора

з наведених моделей містить певні заходи пов'язані з протекціонізмом та передбачає участь органів державного управління у визначенні пріоритетних напрямів розвитку реального сектору економіки регіону та розподілі економічних ресурсів.

У світовій практиці існує безліч різноманітних методів промислової політики. За механізмом дії ці методи можна об'єднати у три основні групи: нормативно-правові (механізм дії пов'язано зі створенням відповідного правового середовища та розробкою необхідних нормативних показників), адміністративні (ґрунтуються на принципах прямого державного управління) та економічні (ринково-ліберальні методи) (рис. 1).

Переважання методів однієї або іншої групи, їх комбінація залежить від обраної моделі регіональної промислової політики, стану промислового комплексу регіону, перспектив його розвитку, стану національної економіки тощо.

За змістом та характером впливу методи ефективної регіональної промислової політики на такі групи:

1. Методи прогнозування та планування: розробка концепції та стратегії розвитку промислового комплексу регіону; довгострокові (перспективні) прогнози розвитку промислового комплексу регіону; короткострокові та цільові плани і програми розвитку промислового комплексу регіону.

2. Інформаційно-орієнтовальні методи:

– створення інфраструктури для аналізу та моніторингу розвитку промислового комплексу регіону;

– розробка методики оцінювання ефективності та результативності розвитку промислового комплексу регіону;

– розробка заходів регіонального промислового маркетингу.

3. Ресурсні методи:

– бюджетне фінансування;

– система державних замовлень і закупівель;

– субсидування та кредитування стратегічних об'єктів промислового комплексу;

– створення інвестиційних та інноваційних фондів, фондів страхування ризиків;

– податкові пільги;

– формування потенціалу людських ресурсів;

– регулювання та контроль розподілу сировинних ресурсів;

– створення об'єктів забезпечувальної інфраструктури.

4. Інституційні методи [1]:

– приватизація та оптимізація відносин власності;

– продаж контрольних пакетів акцій промислових підприємств з участю держави у капіталі та залучення коштів, отриманих від приватизації державного майна, на інноваційне інвестування та їх модернізацію;

– створення промислових підприємств із замкненими циклами виробництва та зорієнтованістю на інноваційний розвиток;

– оптимізація діяльності малих підприємств, підтримка промислового підприємництва;

– оптимізація регіональних промислових комплексів та виробничих потужностей підприємств;

– створення регіональних промислових кластерів;

– поліпшення коопераційних зв'язків;

– удосконалення системи соціальних гарантій, екологічної безпеки та умов праці робітників промисловості;

– розвиток промислової інфраструктури, передусім систем транспорту, зв'язку, інформатизації, науково-технічного забезпечення, сервісного обслуговування;

– подальша реструктуризація підприємств, утворення транснаціональних компаній, промислово-фінансових груп та холдингових компаній, технополісів, бізнес-інкубаторів, мережних структур.

Методи прогнозування та планування зорієнтовані на узгодження стратегії і тактики розвитку промислового комплексу регіону. Основою виступає загальна концепція промислової політики, на основі якої формується концепція і стратегія розвитку промислового комплексу регіону, розробляються довгострокові та короткострокові плани. Обґрунтованість існування методів даної групи визначається необхідністю конкретизації цілей та напрямів управлінських заходів, чіткого визначення програмних орієнтирів та термінів їх досягнення.

Доцільність використання інформаційно-орієнтовальних методів полягає в тому, що основним завданням регіональної промислової політики є забезпечення суб'єктів промислового комплексу регіону достовірними, систематизованими, узагальненими даними про соціально-економічний стан розвитку регіону та його промислового комплексу, що дозволяє цим суб'єктам приймати більш ефективні економічні рішення.

Ресурсні методи у більшості випадків можна віднести до категорії прямих методів адміністративного впливу на промислові об'єкти. За економічним змістом ресурсні методи пов'язані з перерозподілом економічних ресурсів на користь суб'єктів реального сектору з метою забезпечення промислового розвитку. За структурою ця група методів пов'язана з розподілом фінансових ресурсів регіону у напрямі збільшення обсягів ресурсів, які використовуються промисловими суб'єктами, або зменшення перерозподілу фінансових ресурсів утворених ним на користь держави; з участю органів державного управління у формуванні якісних трудових ресурсів та забезпеченні розвитку їх потенціалу; з розширенням залучення сировинних ресурсів регіону

та зростанням ступеня обробки сировини, яка є в наявності. Насамперед, ресурсні методи пов'язані з бюджетним фінансуванням та системою державних замовлень і закупівель, з субсидуванням і кредитуванням суб'єктів промислового сектору, зі створення інвестиційних та інноваційних фондів, фондів страхування ризиків, з податковими пільгами.

В умовах реструктування промислового сектору регіону до сукупності ресурсних методів промислової політики можна віднести і методи соціального характеру, спрямовані на зменшення негативного впливу приватизаційних та інших інституційних процесів.

В умовах стабілізації економічного розвитку та покращення ринкових принципів організації роботи промислового комплексу переважаючими стають методи прогнозування, планування та інформаційно-орієнтувальні методи регіональної промислової політики, притаманні ринковій моделі суспільно-економічних відносин. Проте їх ефективно застосування та позитивний вплив на процеси, які відбуваються у регіональному промислового комплексі є неможливим без створення відповідної інституційної структури.

Інституційні методи регіональної промислової політики – це узгодження її заходів з ринковими

принципами формування організаційно-економічних, соціальних та техніко-економічних відносин на рівні регіону, існуючим правовим й організаційно-економічним середовищем, затвердження загального для всіх суб'єктів промислового сектору господарського порядку. Розробка та реалізація методів даної групи не передбачає спрямування економічних ресурсів безпосередньо на об'єкти промислового комплексу, а пов'язана з впровадження еволюційних та революційних змін в організаційно-господарських відносинах та створенням відповідних інститутів ринку і регулювання промислового розвитку. Стратегія та напрями інституційних перетворень у промислового комплексі регіону повинні узгоджуватися з інтеграційними процесами як на рівні регіону, так і на рівні національної економіки. Вагоме місце серед інституційних методів належить приватизації та оптимізації відносин власності, які спрямовані на підвищення ефективності управління державною власністю у промисловості.

Забезпечення ефективності заходів економічної політики напряму пов'язано з вибором методики її оцінювання. Отримані та прогнозні результати такого оцінювання дозволяють визначити масштаби пропонованих змін, спрогнозувати їх

Таблиця 1

Характеристика теоретико-методологічного базису для комплексного оцінювання ефективності регіональної промислової політики

Складові методологій	Авторська концепція	Критерії оцінювання
Теоретична основа	Класична, неокласична та неокейнсіанська економічна теорія, теорія еволюціонізму, теорія менеджменту, інституційна теорія	Ступінь дотримання основних теоретичних принципів розвитку ринкової та державно-регульованої економіки
Принципи	Системність, комплексність, цілеспрямованість, ефективність, поступовість, стабільності та узгодження інтересів	Ступінь дотримання сформульованих принципів
Об'єкт оцінювання	Система, що складаються з цілеспрямовано обраних елементів промислового комплексу регіону і центру управління, дії якого змінюють склад, конфігурацію та спосіб дії системи	Ступінь досягнення поставленої мети
Предмет оцінювання з позицій результативності	Етапність створення економічних ефектів: поставлена мета → процес трансформації → результат → обмінно-відтворювальні процеси у промислового комплексі регіону	Ступінь корисності від здійснених заходів; величина економічного, соціального або іншого ефекту від застосування інструментів промислової політики
Предмет оцінювання з позицій ефективності	Етапність створення економічних ефектів: поставлена мета затратені економічні ресурси → процес трансформації → отриманий результат → обмінно-відтворювальні процеси у промислового комплексі регіону	Співвідношення між понесеними витратами (використаними економічними ресурсами) та отриманим результатом
Основні методи управління	Методи прогнозування та планування; інформаційно-орієнтувальні методи; ресурсні методи; інституційні методи	Структура, специфіка та спрямованість управлінських та регуляторних методів
Вид ефективності за якістю зв'язків	Системна ефективність, що враховує цілісність умов виникнення та відтворення економічних ефектів	Стабільно-позитивна динаміка узагальнених та комплексних показників
Результат	Забезпечення довгострокового розширеного відтворення та побудова конкурентоспроможного промислового комплексу регіону	Інтегральний показник, що співвідносить різні аспекти та підходи до визначення ефективності

Джерело: розробка автора

вплив на ключові підсистеми промислового комплексу регіону, ухвалювати відповідні управлінські рішення, обрати набір методів, способів та інструментів управлінського впливу.

Важливим для забезпечення ефективності регіональної промислової політики є:

– застосування системного принципу формування інформаційно-методичного забезпечення;

– розробка комплексних середньо- та довгострокових державних цільових програм, які повинні бути спрямовані на вирішення як загальних проблем розвитку промисловості, так і її окремих галузей на рівні регіону;

– вирішення проблем кадрового забезпечення системи управління розвитком базових галузей промисловості регіону.

Узагальнюючи проведені дослідження щодо ефективності регіональної промислової політики можна сформулювати такі основні складові теоретико-методологічного базису та окреслити характерні риси авторської концепції щодо комплексного оцінювання ефективності регіональної промислової політики (табл. 1).

Запропонований теоретико-методологічний базис для комплексного оцінювання ефективності регіональної промислової політики дозволяє виділити ключові елементи оцінювання, обґрунтувати вибір об'єкту, предмету та очікуваного результату, побудувати логіку оцінок з позицій їх взаємозалежності та взаємодоповнюваності.

Перевагою запропонованої авторської концепції є виділення промислового комплексу регіону як системи, яка знаходиться під впливом екзогенних та ендогенних чинників, а оцінювання ефективності регіональної промислової політики потребує комплексного підходу та переходу від оцінювання та аналізування часткових одиничних до узагальнених комплексних показників.

Висновки з поведеного дослідження. Основна ідея комплексного оцінювання ефективності регіональної промислової політики – це перехід від оцінювання ефективності окремих заходів економічної політики до оцінювання системного впливу цих заходів на соціально-економічний розвиток регіону в довгостроковому періоді.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Постанова КМУ № 1174 від 28 липня 2003 р. «Про схвалення Держаної програми розвитку промисловості а 2003–2011 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1174-2003-%D0%BF/page>.

2. Ильминская С.А. Эффективность экономики: критерии и показатели [Текст] / С.А. Ильминская // Вестник ОрелГИЭТ. –2010. – № 4(14). – С. 103–107.

3. Артим І. Факторно-критерійний підхід до оцінки ефективності державного управління [Текст] / І. Артим // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. УАДУ / за заг. ред. А.О. Чемериса. – Л.: ЛФ УАДУ; Кальварія, 2003. – Вип. 4. – С. 68–75.

4. Яковенко Л. Теоретические аспекты промышленной политики [Текст] / Л. Яковенко // Экономика Украины. – 1999. – № 10. – С. 44–50.

5. Романова А.О. Формирование и механизмы реализации государственной промышленной политики на региональном уровне [Текст] / А.О. Романова. – Орел: Изд-во ОРАГС, 2001. –174 с.

6. Пельтек Л.В. Развитие региональной промислової політики держави: теорія, методологія, механізми [Текст] / Л.В. Пельтек. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – 268 с.

7. Пельтек Л.В. Концептуальні підходи до формування регіональної промислової політики [Електронний ресурс] / Л.В. Пельтек. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=185>